

ՉՕՃՈՒԳԼԱՐ ԻԶԻՒՆ

« ՉՕՃՈՒԳԼԱՐԸ ՊԱՆՍԱ ԿԷԼՄԷՅԷ ՊՐԱԳԱՆ » ՂՈՒԿ. ԺԸ. 16:

ՃԻԼՏ Գ.

ԻՍԹԱՆԳՈՒԼ. ՅՈՒԼԻՍ 1. 1874.

Ն՞ 7

ԱՅԸ ԻԼԷ ԹԻԼՔԻ

Պիր մասալտա նազլ օլունուր քի կէօյա պիր տէֆա հայվանլար քէն-տի փատիշահլարը օլան արսլանըն հուզուրունտա պէօյիւք պիր մէճլիս էտիպ, հէփիսի պիր աղըզտան, « Զա-լիֆ հայվանլարը էօլտիւրիւյօր, վէ չօգ զիյանլար վէրլիյօր » տէյերէք թիւքի-տէն շիքեայէթ էթտիլէր, Արսլան օնլարը տինլէտիքտէն սօնղրա, տա-վասընը կէօրմէք իշիւն թիւքիլի թու-թուպ հուզուրունա կէթիւրսինլէր տէ-

յիւ էմր էթտի, լաքին հայվանլարըն հիշ պիրիսի կիտիպ թիւքիլի թու-մաղա ճէստրէթ էթմէյօրուտու, չիւն-քի թիւքի գուրնասլըզլա պէլքի պաշ-լարընա պիր պէլա կէթիւրիւր տէյիւ հէփսինին կէօղիւ գօրգմուշուտու :

Հայվանլար պուշուն իւզէրինէ սէօյ-լէշմէքտէ իքէն, այը կէլիպ, օնլարըն գօրգուսունու կէօրիւնճէ կիւլէ-րէք, « Թիւքի կիպի քիւլիւք պիր հայ-վանը թութմադ գօր պիր շէյ մի տիր-աղաճըգ աղլը օլան օնուն հիլէ-

սինէ թութուլմազ . հէլէ պէն օն-տան հիշ գօրգմամ » տէտիւ Այը պու-նու տէյինճէ, հէփ հայվանլար թիւ-քիլի թութմաղա օնու թային էթ-տիլէր, Այը հէման թիւքիլին եու-վասընա գօշտու, թիւքի տալի օնու իզզէթլէ գապուլ էթտի, վէ մուհապ-պէթլէ կէօրիւշմէյէ պաշլատըլար : Այը օնա նէ մէրամլա կէլմիշ օլտու-ղու իւզէրինէ հիշ սէօհպէթ աշմատը իսէ տէ, գուրնաս թիւքի օնուն ֆիք-րինի աննատը, ամմաասլա եիւզէ կէլ-մէյէրէք, օլ ճիւլարտա պուլունան թիւրիւ պէ թիւրիւ լէզիզ թաամ-լար իւզէրինէ սէօյլէշմէյէ պաշլատը : « Պուրատա խուսուսա էյի պալ օ-լուր. օրմանտա պիր աղաճ քիւթիւ-յիւնաէ արըլար փէք ալասընը (եափ-միշլար, էյէր միւրատ էտէրսէնիզ, սիզէ եէրինի կէօթէրէպիլիլիս » տէ-տիւ Այը գըամը պալը չօգ սէվէր . պու այը տալի պալըն ատընը իշիթ-տի իսէ, զայէթլէ սէվինիպ, օլաղաճը կէօթէրսին տէյիւ թիւքիլիլէ րիճա էթտի : Տէրաղապ իքիսի պիրտէն օր-մանա կիթտիլէր, վէ թիւքի քիւթիւ-յիւ այըյա կէօթէրիպ, « Իշիթէ, պալ պու քիւթիւյիւն իշինտէ տիր » տէտիւ Քէօյիւնին պիրի պու քիւ-թիւյիւ եարը պուշուգ եարմըշ, չի-վիլի տէ եարըղըն արասընա պրա-գըպ կիթմիշ իտիւ Այը քիւթիւյիւն եանընա կէլիպ, պալը եէմէք արղու-սու իլէ հէման փէնշէլէրի իլէ պաւր-նունու եարըղըն իշինէ սօգտու : Թիւ-քի պէրիտէն եալաշճաճըգ չիվիլի չէքտիլի կիպի եարըգ գափանտը, այը տալի եարըղըն արասընա փէն-շէլէրինտէն թութուլուպ գալտը, Այը աղըրսնտան վէ գօրգուսունտան պա-ղըրմադտա իքէն, թիւքի օնուն էօ-նիւնէ կէլիպ զէվլէնէրէք, « Աֆ է-

տէրսինիդ, տօթում, սիդտէն այ-
րըմաղա մէծպուրում, չիւնքի իշիմ-
տէն գալամամ, հէմ էօթէտէն ա-
տէմ կէլտիլինի կէօրիւյօրում» տէ-
յէրէք սիվիշտի կիթտիւ Վադա պիր
ազ սօնդրա քէօյիւլէր կէլիւ թաշ-
լարլա այրյը էօլտիւրտիւլէր:

Տիւշիւնիւն քի այր չիւպօղազլըզլա
պալլն արտընտան տիւշմիւշ օլմասա-
յըտը, աղաճըն եարըղը արատընտա
թութուլուպ գալմայաճաղըտը. վէ
քէնտի ազլընա տախի չօգ կիւվէնմիշ
օլմասայըտը, թիւքինին հիւէպաղը-
ղընտան սազընմաղա ղիյատէ տիդ-
գաթ էտէր իտի: Քիթապը շէրիֆ,
«Տուրույօրում ղանն էտէն տիւշմէք-
տէն սազընտըն» տէր:

ՇԵՀԵՆԻ ԿԵԼՄԵՔ

Պիր կիւն Սամսուլտան իսթանպօ-
լա կէլիյօրուտում: Տէնիդ փէք սէրթ
օլտուղունտան խայը ղահմէթ շէք-
տիք, վէ թէզ եօլճուլուղումուղու
պիթիւրիւպ էվիմիդտէ րահաթ էթմէյէ
չօգ արզու էտէյօրուտուգ: Նիհայէթ
իսթանպօլա եթթիւիւպ, Պօղաղ իշին-
տէն էնէրէք Օրթաքէօյիւն էօնիւնէ
կէլտիլիմիդտէ, իսթանպօլ շէհրի կէօ-
րիւնտիւ: Կիւնէշ պաթմաղատա օլտու-
ղունտան, կէօք եալարզ կիպի վար-
լայօրուտու, տէնիդ տախի տուրղուն
վէ ալթուն րէնկինտէ պիւլօր կիպի
կէօրիւնիւյօրուտու: Գատը քէօյ իլէ
իւսկիւտար էվէրինին փէնէրէլէրի
էօյլէ փարլայօրլարըտըքի, պու իքի
քէօյ սօմ եալարզ կիպի կէօրիւնիւ-
յօրուտու:

Պունու կէօրտիւլիւմտէ, Վահի քի-
թապընտա թարիֆ օլունան շէհր
խաթըրմա կէլտի: Օլ շէհրին հագ-
ղընտա, Տէնիդի պիւլօրտան աըր, վէ
օնուն Ալլահտան օլան շալգը կիւ-
նէշտէն ղիյատէ փարլար, տէնմիշ տիր:

Շունու տախի տիւշիւնտիւմ քի,
կիւնէշին պաթաըղը վաղըթ կիպի
կիւզէլ պիր վաղըթտա Գարա տէնի-
ղին շիտտէթլի ֆուրթունասընտան
իսթանպօլուն րահաթ վէ չիւրին լի-
մանընա կէլմէք, պու ֆուրթունալը
վէ տաղտաղալը տիւնեատան պիդ-
տէն էվէլ կիտիւպ պիդի պէքլէյէն
սէվիլիւլէրիմիլին հալա պուլուն-
տուղու օլ աղիդ շէհրին րահաթընա
կիթմէնին պիր նումունէսի տիր:

Գուրթարըճըմըղըն պիդիւմ իշին
եէր հաղըրլամաղա կիթտիլի, օլ սէ-

մալի շէհրի տախմա խաթըրմըզա կէ-
թիւլէլիւմ, վէ Յիսուս էֆէնտիմիլին
պիդի րահաթլանմաղա տալէթ էթ-
տիլի վաղըթ, օրայա կիթմէյէ հա-
ղըր պուլունմուշ օլալըմ:

ԱՃԸ ՎԵ ԹԱՍԼԸ

Քիւշիւք Աննիկ խաթալըգտան եէ-
նի գալգմըշ օլտուղունտան, էվին ի-
շինտէ կէղէյօրուտու իսէ տէ, տահա
իլաճ ալըյօրուտու: Եօգարքի թաս-
վիրտէ կէօրիւյօրսունուղ քի անասը
օնա գատէհ իլէ իլաճ վէրիյօր, վէ,
Աննիկ էղիլէթ էթմէյէրէք իլաճը
իլէրսէ, օնա վէրսին տէլիւ էլինտէ
պիր էլմա վար:

Աննիկ, «Պէն իլաճ իլմէմ» տէտի,
անասը տախի օնա, «Սէնին եէրինէ
պէն իլէր վէ սէնի պու էղիլէթտէն
գուրթարըճըմ, ղըղըմ, ամմա իլաճը
պէնիւմ իլմէմտէն սանա պիր ֆախտէ
օլմաղ, անճագ սէն իլմէլիսին քի ֆախ-
տէսինի կէօրէսին» տէտի: Պիր ազ
սօնդրա Աննիկ կէօղլէրինի գալիայըպ
իլաճը իշտի, վէ եիւղիւնիւ էքլիտէ-
րէք էլինի էլմայա ուղաթտը:

Չօճուղար, Ալլահ էֆէնտիւնիդ պա-
ղէն պիդէ տէրտ վէ գատալէթ կէօն-
տէրիւ: պիդ տախի էօյլէ քէտէրլէր-
տէն պիդի գուրթարտըն տէլիւ օնա
րիճա էտէրիդ, վէ գուրթուլարմտէ-
յիւ տախի ճահա էտէրիդ: Լաքին
տէրտ վէ գատալէթ, իլաճ կիպի, պի-
ղիւմ խայըրմըզ իշին Ալլահտան պի-
ղէ կէօնտէրիլիւ, վէ Ալլահ պիդի
սէվիլիլնտէն, պիդ օնլարըն աճըլը-
ղընը տույմագտան օնլարը պիդտէն
ալմաղ: Լաքին էյէր պիդ Ալլահը
սէվէրսէք, օ տախմա պիդէ աճըտան
սօնդրա թաթլըյը վէրիւ:

ԱԼԹՈՒՆ ՔԵՍԵՍԻ

Պիր դաշ սէնէ էվէլ տէօրթ պէշ
չօճուղ պիր սապահ Պէպէքտէն տա-
ղըն պաշընտա օլան գըլլայա կէօ-
թիւրէն եօլուն իւսթիւնտէ կէղինի-
յօրքէն, թէնհա պիր եէրէ կէլտիլէ-
րինտէ, եօլուն իւսթիւնտէ պիր քէսէ
կէօրիւպ եէրտէն գալտըրտըլար: Քէ-
սէ էփէյիճէ աղըրըտը, չիւնքի իշինտէ
պիր չօգ ալթուն վարըտը, Չօճուղ-
լար քէսէյի ալըպ իշինտէքի ալթուն-
լարը կէօրտիւլէր իսէ, չօգ թէաճ-
ճիւպ էթտիլէր վէ սէվիլնտիլէր տէյիւ
ղանն էթմէզմիսինիդ:

Հալ պու քի օնլար պէլքի պիր պաշ-
գասը կէօրիւր տէյիւ գօրգմաղա
պաշլատըլար: Պիլմէմ քի պու չօճուղ-
լար, մատէմ քի քիմսէյէ պիր ֆէնա-
լըգ էթմէմիշլէր իտի, նէ սէպէպտէն
պու գատար գօրգտուլար: Հէր նէ
իսէ, օնլար պուլտուղլարը մալին նէ
հալ օլտուղունու էյիճէ աննամագ ի-
շին կիղլի պիր եէր արայըպ նիհայէթ
սիփէր պիր եէրտէ օթուրտուլար, վէ
քէսէյի եէրէ պօշատըպ իշինտէքի ալ-
թունլարը պէօլիւշտիւլէր: Թատվիրտէ
կէօրտիւլիւնիւղ կիպի, չօճուղլար
ալթունուն իւղէրինէ սէօյլէշիյօրլար
իսէ տէ, պիր պաշգասը կէօրմէսին
տէյիւ եիւրէքլէրի գօրգու իշինտէ
տիր: Չօճուղլար քէսէտէքի ալ-
թունլարը թանրյամատըլար, չիւն-
քի սուլթան Սէլիմին կիւնիւնտէն
գալմա էլլիլիք վէ եիւմիլիք ալ-
թունլարըտը. պու ճիւմէլ իլէ օնլա-
րը պէօլիւշտիւլէր: Հէր պիրի սըրա
իլէ պիր քիւշիւք պիր տէ պէօյիւք
ալթուն ալըպ, հէփիսի տէ պէշէր
ալթըշար ալթուն սահիպի օլտու,
վէ պէօյլէճէ ալթունլարը իլլէրինտէ
փայ էթտիլէրտէն սօնդրա, քիմսէյէ
սէօյլէմէսինլէր տէյիւ պիրպիրլէրի-
նէ սէօղ վէրիւպ էվէրինէ կիթտիլէր:

Պու չօճուղլար պիրտէն պու գա-
տար աղչէյէ սահիպ օլտուղլարը
իշին սատտէթլի օլտուլար մը: Խա-
յըր, օնլար պու աղչէյի սարֆ էթմէնին
եօլունու պիլմէյօրլարըտը: Օն եա-
շընտա պիր չօճուղ իքի իւշ եիւղ
ղուրուշու նէյէ՞ գուլանապիլիւ:

Ալթունլար աթէշ կիպի օնլարըն
գօյնունու եաղայօրուտու, հէմ օն-
լարա էօյլէ կէլիյօրուտու քի ալթուն
պուլտուղլարընը հէր քէս պիլիյօր,
վէ պունուն իշին խաթինթաղ օլա-
ճաղլար. պու սէպէպտէն փէք րա-

համարը իտիլէր: Նիհայեթ չօճուղ-
լարըն իշխնտէն Յովհաննէս խամնտէ
պիրիսի տայանամայըպ կիթտի քէյ-
ֆիյէթի օլտուղու կիպի պապասընս
նազլ էթտի:

Յովհաննէսին պապասը էյի պիր
ատէմ օլուպ, օղլունա, «Օղլում,
տօղրու պիր ատէմ պիր չէյ պուլուր-
սա, էվիլէլա ծնուն սահիպինի պուլ-
մաղա չալըչըր. սիզ իսէ խըրսըզ կի-
պի քէյֆիյէթ մէյտանա չըգմասըն
տէյիլ գօրգույօրսունուզ, վէ հազ-
գընըզ տա վար, չիւնքի ալթուն-
լարը զայպ էտէն ատէմի պուլ-
մաղա զայրէթ էթմէտիյինիլտէն,
խըրսըզ կիպի օլտունուզ» տէտի, վէ

սօնդրա օղլունա նասիհաթ վէրտի քի
օպիր արգատաչլարըն տա գանտըր-
սըն, վէ պուլ զայպտան տօլայը զաղէ-
թալարա պիր իլան գօտուրթսուն-
լար: «Պէօյլէ պիր գաչ հաֆթա իլան
օլունտուղտան սօնդրա սահիպի չըգ-
մաղսա, պուլտուղունուզ ալթունլարը
քէնտի մալինիզ կիպի ֆէրաճ ֆէրաճ
գուլանապիլիսինիզ» տէտի:

Յովհաննէսին արգատաչլարը պու-
նա բազի օլտուլար, վէ ալթունլարը
տէֆա օլ քէսէնին իշինէ գօյուպ Յով-
հաննէսին պապասընս վէրտիլէր, օ
տախի, «Ֆիլան կիւն Պէպէքտէ պիր
միգտար ազչէ պուլունտու, սահիպի
քիմ իսէ իսպաթ էտիպ մալինի ալ-
սըն» տէյիլ զաղէթալարտա իլան
էթտի:

Պիր հաֆթա, պիր տահա, պիր
տահա կէչտի, փարանըն սահիպի չըգ-
մատը, Նիհայեթ տէօրտիւնծիւ հաֆ-
թանըն սօնունտա Յովհաննէսին պա-
պասը չօճուղլարա, «Պիր կիւն տա-
հա պէքլէյէլիմ, ելինէ սահիպի չըգ-
մաղսա, փարայը քէնտինիլէ մալ
էտէպիլիսինիզ» տէտի: Լաքին օլ
կիւն պիր ատէմ կէլիպ, «Ֆիլան զա-
ղէթատա իլան օլունան զայպ օլմուչ
փարայը պուլան սիզմիսինիզ» տէյիլ:

սօրտու. ծնլար «Էվիլէթ» տէյինծէ,
կէլէն ատէմ, «Ֆիլան կիւն սապահտան
էրքէն Ասնալուտ քէօյիւնիւն Բում
յիլիսէսինէ միլթէալըզ պիր քէսէ իլէ
ալթուն գօյնումտա օլարազ մէզքիւր
քէօյէ կիտէր իքէն օլտա քէսէյի տիւ-
չիւրաիւմ, վէ սօնդրա տէծնիւպ արա-
տըմ իսէ տէ, պուլամատըմ» տէտիք-
տէն սօնդրա, քէսէյի թարիֆ էթտի,
իշինտէքի ալթունլարըն նէ ճինս վէ
գաչ թանէ օլտուղունու տախի էօյլէ
թըպըթ թըպըթսընս խապէր վէրտի
քի, ալթունլարըն սահիպի քէնտիսի
օլտուղու աննաչլարը, վէ քէսէ ալ-
թունլար իլէ պէրապէր ծնա վէրիլտի:

Ատէմ չօգ սէվինտի, վէ իլանըն փա-
րասընը էօտէտիքտէն մատա, ալ-
թունլարը պուլան քիմ օլտուղունու
սօրտու, վէ պէչ չօճուղ օլտուղունու
աննատը իսէ, չըգարըպ հէր պիրինէ
պիրէր ծնլուզ գայմէ վէրտի, չիւնքի
օլ վազըթ գայմէ փարա վարըտը:

Վազա չօճուղլար ալթունլարա
մալիք օլամատըլար, ամմա զանն է-
տէրիմ քի ալտըզլարը ծնար զուրուչ
ծնլարա տահա խայրըլը օլտու: Սիզ
պէօյլէ զանն էթմէզմիսինիզ:

ԷԹՄԷՔ ԻՍԹԷՑԷՄԷՄ

«Պիր վալիտէ իթաաթսըզըզ էտէն
քիւչիւք գըզընա», Սանա նէ թէն-
պիհ էթտիմ, խաթըրնտա տէյիլ մի»
տէտի:

Քիւչիւք գըզ տախի ծնա, «Խաթ-
ըմա կէթիրմէք իսթէյէմէմ» տէյիւ
ծէվապ վէրտի:

Կէնծ վէ իսթիյար, չօգ ատէմլէր
տէ պուլ քիւչիւք գըզ կիպի էտէրլէր:
Քէնտիլէրինէ թէնպիհ օլունան չէյի
խաթըրլարըն կէթիրմէզլէր, վէ
զանն էտէրլէր քի կէթիրմէզլէր.
Լաքին տօղրուսու պուլ տուրքի, խա-
թըրլարըն կէթիրմէք իսթէմէզլէր:
Իմտի պուլ քիւչիւք գըզ պիր թարաֆ-
տան տօղրու սէօյլէմիչ օլտու: անա-
սընըն թէնպիհինի խաթըրն կէթիր-
մէք իսթէմէտիյինի պիլիպ, զանն էթ-
տի քի կէթիրմէզլէր:

ԷՑԻ ՕԼՄԱՆԸՆ ԻՃԻԷԹԻ

Շուշան պիր կիւն անասընս, «Վա-
լիտէ, պէն էյի օլուրսամ, հէր քէս
պէնի մէտհ էթմէզմի» տէյիլ սօր-
տու: Անասը տախի, «Գըզըմ, պէն
արդու էտէրիմքի սէն Յիսուս Էֆէն-
տիմիլի սէվտիյինի իսպաթ էթմէք
իշին էյի օլտաըն, վէ ծնուն սէնտէն
հազլ էթմէսի սանա եթիլիլ: Օն-
տան սօնդրա ատէմլէր սէնին հազ-
գընս նէ իսթէրլէրսէ տէսինլէր, զա-
րարը օգ: Պիլիսին քի ատէմլէրին
մէտհի սօն կիւնտէ սանա ֆաիտէ
էթմէզ, Յիսուսուն սէնտէն խօշնուտ
օլմասը լազըմ տըր», տէտի:

ԳԸՐԼԱՆՂԸԳ ԳՈՒՇԼԱՐԸ

Գըրլանդը գուչլարը կէլիսէ, եա-
ղըն կէլիլ շօլտուղունու աննարըզ:
Պէն ծնլարը կէօրիւպ, չիւպհէսիզ
ծնլարըն ֆէրաճ օլտուղլարընս իս-
պաթ օլան էօթմէլէրինի իշիթտիլիմ-
տէ տախիմա սէվինիլիմ:

Կէչէնտէ պիր գատըն հազգընտա
օգուտում քի գըրլանդըլարըն քէն-
տի էվինին չաթըսընտա եուվա եափ-
մասըն իսթէմէզ իտի, չիւնքի ծնլա-
րըն սէպէպիլնտէն էվինին փէնծէրէ-
լէրինի սըգ սըգ թէմիլլէմէյէ մէճ-
պուր օլուր ուտու:

Իմտի պիր տէֆա պուլ գուչլար կէ-
լիպ ծնուն չաթըսը ալթընտա թօփ-
րազտան եուվալարընը եափմաղա
պաչլատըզլարընը կէօրմէտէ գա-
տըն պիր ուզուն տէյնէլէ ծն-
լարըն եափտըղընը պօզտու: Լաքին
գըրլանդըլարըն օլ էվին չաթըսընը
թէրք էթմէյէ կէօնիլ օղուտու վէ
եէնիտէն եուվա եափտըլար, գատըն
տախի կէօրիւնծէ թէքրար երգտը:
Էթթէօի կիւնիւ ելինէ եուվա եափմաղա
պաչլատըլար, գատըն իսէ կէօրիւպ
թէքրար պօզտու: Գուչլար տէօր-
տիւնծիւ տէֆա եուվալարընը եափըպ
ծնու թէքմիլ էթմէք իւզրէ իքէն,
գատըն ծնլարըն պուլ եափտըղընը տա
երգտը: Օլ կիւն կիւնէչ պաթմաղտան
գըրլանդըլար հէման էվիլլէրի եուվա-
նըն եէրինտէ պիր եուվա տահա պաչ-
լատըզլարընտա, գատընըն գօճասը
ծնա, «Պրազ եափտըլար, պուլ հէփի-
միզ իշին էյի պիր նասիհաթ տըր քի
իշէրիմիլին կիւնիլլէլիւնտէն եախօտ
էնկէլլէրտէն օսանըպ, ծնլարտան վազ
կէչմէյէլիմ» տէտի: Վազա հէր իշ
տէվամ իլէ իլէրի կիտէր:

